

**АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮСТИЦІЇ****ACTS OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF UKRAINE IN THE CONTEXT
OF REFORMING OF THE CONSTITUTIONAL JUSTICE**

**Мілова Т.М., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
та адміністративного права**

*Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

У статті розглядаються окремі аспекти реформування компетенції, внутрішньої організаційної структури Конституційного Суду України, що, безперечно, вплинуло на юридичну природу актів Конституційного Суду України. Проаналізовані система актів Конституційного Суду України, їх особливості, порядок та гарантії їх виконання. Окрема увага звернена на застосування забезпечувального наказу як нового акта Конституційного Суду України у зв'язку із запровадженням інституту конституційної скарги.

Ключові слова: Конституційний Суд України, акти Конституційного Суду України, рішення, висновок, забезпечувальний наказ, конституційна скарга.

В статье рассматриваются отдельные аспекты реформирования компетенции, внутренней организационной структуры Конституционного Суда Украины, что, безусловно, повлияло на юридическую природу актов Конституционного Суда Украины. Проанализирована система актов Конституционного Суда Украины, их особенности, порядок и гарантии их выполнения. Особое внимание обращено на применение обеспечительного приказа как нового акта Конституционного Суда Украины в связи с введением института конституционной жалобы.

Ключевые слова: Конституционный Суд Украины, акты Конституционного Суда Украины, решение, вывод, обеспечительный приказ, конституционная жалоба.

The article examines some aspects of the reforming of the competence, internal organizational structure of the Constitutional Court of Ukraine, which affected the legal nature of the acts of the Constitutional Court of Ukraine. The system of acts of the Constitutional Court of Ukraine is analyzed, their features, procedure and guarantees of their implementation. According to the current legislation of Ukraine, acts of the Constitutional Court of Ukraine are decisions, conclusions, prescript, resolutions and protective orders.

The attention is focused on changes in the current legislation as to the extension of the list of issues regarding which the Constitutional Court of Ukraine, and in particular its Grand Chamber, gives conclusions. In particular, the norm, which imposes on the Constitutional Court of Ukraine an extremely important exclusive right of preventive constitutional control as to the range of issues that are proposed for making an all-Ukrainian referendum on a people's initiative, is considered. It was noted on controversy of issue as to the verification of normative legal acts of the Verkhovna Rada of the Autonomous Republic of Crimea regarding accordance not only with the Constitution but also with the laws of Ukraine.

It is noted the importance of constitutional implementation of the provisions about the legal validity of decisions and conclusions of the Constitutional Court of Ukraine.

A significant guarantee of the implementation of the decisions and observance of the conclusions of the Constitutional Court of Ukraine became the provision on liability for failure to comply with the acts of the Constitutional Court of Ukraine, in particular the criminal one.

Key words: Constitutional Court of Ukraine, acts of the Constitutional Court of Ukraine, decision, conclusion, protective order, constitutional complaint.

Сучасний період реформування конституційної юстиції в Україні варто розглядати у контексті перебудови усієї системи правосуддя, яка започаткована Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 р. [1]. Окремим напрямом реформи виступає удосконалення діяльності Конституційного Суду України, яке передбачає запровадження інституту конституційної скарги особи та, відповідно, оптимізацію внутрішньої організаційної побудови органу конституційної юрисдикції. Реформування, безперечно, торкнулося юридичної природи актів Конституційного Суду України, які органічно впливають на якість національного законодавства, юридичну практику та суб'єктів конституційно-правових відносин у частині реалізації та захисту їх прав і свобод.

Означену проблематику досліджували такі вітчизняні науковці: Ю.Г. Барабаш, В.М. Кампо, І.В. Корейба, В.М. Кравчук, О.В. Марцеляк, Я.В. Рибалко, М.В. Савчин, О.Ф. Скакун, А.А. Стрижак, В.Є. Скомороха, В.Я. Тацій, М.В. Тесленко, П.М. Ткачук, Ю.М. Тодика, В.Л. Федоренко, Г.О. Христова, Т.О. Цимбалістий, В.М. Шаповал, Ю.С. Шемшученко, О.І. Ющик та інші.

Метою статті є визначення та розкриття окремих теоретико-правових аспектів актів Конституційного Суду України у контексті реформування органу конституційної юрисдикції.

Низка ключових причин, що призвели до послаблення авторитету Конституційного Суду України, стосуються

саме змісту та реалізації рішень органу конституційної юрисдикції. Серед них варто виділити такі: формально-догматичний характер і політична заангажованість багатьох рішень Конституційного Суду України; зростання їх кількості; невиконання більшості рішень єдиного органу конституційної юрисдикції тощо. Ця проблема стала віддзеркаленням вітчизняного рівня правової культури щодо виконання кожним громадянином і представником державної влади рішень судів взагалі та рішень Конституційного Суду України зокрема.

Змінами до чинного законодавства протягом 2016-2018 років запроваджено низку заходів, спрямованих на посилення авторитету Конституційного Суду України, закріплення юридичної сили актів Суду та встановлення відповідальності посадових осіб за їх невиконання.

Відповідно до положень ч. 2 ст. 147 Конституції України актами Конституційного Суду України є рішення та висновки [2]. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 р. у ст. 83 вказує також на такі акти, як ухвали та забезпечувальні накази. Крім того, з питань, не пов'язаних із конституційним провадженням, Суд ухвалює постанови [3].

У зв'язку із зміною структури органів Конституційного Суду України рішення Суду ухвалюють Велика палата і Сенат: Велика палата – за результатами розгляду справ за конституційними поданнями щодо конституційності законів України та інших правових актів Верховної Ради

України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим та щодо офіційного тлумачення Конституції України, а також за результатами розгляду справ за конституційними скаргами у разі відмови Сенату в розгляді справи за конституційною скаргою на розсуд Великої палати; Сенат за результатами розгляду справ за конституційними скаргами (ст. 84 Закону України «Про Конституційний Суд України»). Так, Конституційним Судом України за останні роки було ухвалено 24 рішення (2016 р. – 7, 2017 р. – 3, 2018 р. – 13, 2019 р. (на 30.03.2019 р.) – 1) [4].

Порівняно із попереднім законом чинний Закон України «Про Конституційний Суд України» розширив перелік питань, з яких Суд, а саме його Велика палата, надає висновки. Так, висновок Конституційного Суду України надає Велика палата у шести справах, чотири з яких були закріплені і в попередньому законі, а саме:

- відповідності Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України задля надання згоди на їх обов'язковість;

- додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту;

- відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України вимогам ст.ст. 157, 158 Конституції України;

- порушення Верховною Радою Автономної Республіки Крим Конституції України або законів України (п. 1, 3-5 ч. 1 ст. 85 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

Новим є положення про висновок у справі щодо відповідності нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим Конституції України та законам України (п. 6 ч. 1 ст. 85 вказаного Закону). Зауважимо, що положення ч. 1 ст. 150 Конституції України передбачає вирішення питання Суду про відповідність правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим лише Конституції України (конституційність). Вважаємо, що конституційна формула, за умови відновлення української юрисдикції на території автономії, є цілком достатньою, оскільки закони України так само мають відповідати положенням Основного Закону України. Інакше можуть виникнути ситуації затягування строків розгляду справ, подвійної перевірки положень як законів України, так і нормативно-правових актів на предмет відповідності нормам Конституції України тощо.

Новелою ст. 151 Конституції України стало положення, що Конституційний Суд України за зверненням Президента України або щонайменше сорока п'яти народних депутатів України надає висновки про відповідність Конституції України (конституційність) питань, які пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою.

Означена норма закріплює за Конституційним Судом України вкрай важливе виключне право превентивного конституційного контролю щодо кола питань, які пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою.

На захист вказаної компетенції, визначеної Основним Законом України, спрямоване Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 57 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про всеукраїнський референдум» від 26 квітня 2018 р. [5].

Так, Законом України «Про всеукраїнський референдум» № 5475 від 06.11.2012 р. [6] повноваження щодо перевірки на конституційність питань, які виносяться на всеукраїнський референдум, покладено було на Центральну виборчу комісію, яка мала право відмовити в реєстрації ініціативної групи з мотивів невідповідності

питання чи тексту, що пропонується винести на всеукраїнський референдум, вимогам Конституції України та законам України до (ч. 2 ст. 31 Закону).

Крім того, вказаний Закон України не містив норм щодо змоги Конституційного Суду України здійснювати конституційний контроль за змістом тексту нової редакції Конституції України та законопроектів, що виносяться на конституційний та законодавчий референдум.

Цілком обгрунтованим є Рішення Конституційного Суду України, про те, що вказані положення Закону України «Про всеукраїнський референдум» № 5475-VI суттєво обмежують повноваження Конституційного Суду України щодо здійснення ним превентивного конституційного контролю, передбаченого Конституцією України. Внаслідок цього Закон України «Про всеукраїнський референдум» від 6 листопада 2012 р. № 5475-VI визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним) [5].

В Основному Законі України вперше знайшло закріплення положення про юридичну силу рішень і висновків Конституційного Суду України. Так, у ст. 151-2 встановлено, що рішення та висновки, ухвалені Конституційним Судом України, є обов'язковими, остаточними і не можуть бути оскаржені [2]. Цілком підтримуємо такий підхід, оскільки, як слушно зауважує В.Л. Федоренко, наведене конституційне положення унеможливує практику їх довільної інтерпретації чи судового оскарження [7, с. 499].

Закон України «Про Конституційний Суд України» закріпив низку норм щодо порядку виконання актів Конституційного Суду України та відповідальності за їх невиконання. Так, положення ч. 1 ст. 97 Закону передбачає, що Конституційний Суд України у рішенні, висновку може встановити порядок і строки їх виконання, а також зобов'язати відповідні державні органи забезпечити контроль за виконанням рішення, додержанням висновку. Крім того, Суд може вимагати від відповідних органів письмове підтвердження виконання рішення, додержання висновку (ч. 2 ст. 97 Закону).

Важливою гарантією виконання рішень та додержання висновків Конституційного Суду України стало положення ст. 98 вказаного Закону, що передбачає відповідальність за невиконання актів Конституційного Суду України. Зокрема, ч. 4 ст. 382 Кримінального кодексу України визнає злочином умисне невиконання службовою особою рішення Конституційного Суду України та умисне недодержання нею висновку Конституційного Суду України. За такі діяння передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до восьми років із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років [8].

До актів Конституційного Суду України слід також зарахувати забезпечувальний наказ (виконавчий документ), який вперше запроваджено у практику конституційного правосуддя у контексті функціонування інституту конституційної скарги. Так, особа, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України, має право на подання конституційної скарги до органу конституційної юрисдикції. Запровадження та функціонування інституту конституційної скарги в Україні має свої особливості та проблемні аспекти [9]. Зауважимо, що підставою для забезпечення конституційної скарги є необхідність запобігти незворотним наслідкам, що можуть настати у зв'язку з виконанням остаточного судового рішення. Спосіб забезпечення конституційної скарги є встановлення тимчасової заборони вчиняти певну дію.

Згідно з ч. 1 ст. 78 Закону України «Про Конституційний Суд України» забезпечувальний наказ може видати Велика палата лише з власної ініціативи та у виняткових випадках. Забезпечувальний наказ втрачає чинність із дня ухвалення рішення або постановлення ухвали про закриття конституційного провадження у справі [3]. На

жаль, механізм застосування забезпечувального наказу прописаний нечітко, оскільки Великій палаті надана компетенція визначати на власний розсуд винятковість того чи іншого випадку. З огляду на майбутню практику застосування забезпечувального наказу видається доцільним прописати у чинному законодавстві орієнтовний перелік таких випадків або ключові їх ознаки.

Варто також зауважити, що чинним законодавством суб'єкт права на конституційну скаргу не наділений правом звертатись із відповідним клопотанням про забезпечення конституційної скарги, хоча, як слушно зауважує С. Дусановський, відсутність прямої заборони не позбавляє заявника у тексті скарги ставити питання про необхідність вжиття забезпечувальних заходів [10]. Враховуючи

наведене вище, можна констатувати, що подання конституційної скарги не призводить до автоматичного зупинення виконання остаточного рішення суду.

Таким чином, зміни до чинного конституційного законодавства України протягом 2016-2018 рр. торкнулися юридичної природи актів Конституційного Суду України та характеризуються: розширенням переліку питань, з яких Конституційний Суд України надає висновки; закріпленням на конституційному рівні юридичної сили рішень та висновків Конституційного Суду України; визначенням порядку виконання актів Конституційного Суду України та відповідальності за їх невиконання (зокрема кримінальної); запровадженням нового акта Конституційного Суду України – забезпечувального наказу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 2 лютого 2016 р. № 1401-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#n2> (дата звернення: 26.03.2019).
2. Конституція України від 28.06.1996 р.; в ред. від 07.02.2019 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/main/254к/96-вр> (дата звернення: 20.03.2019).
3. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017 р. № 2136-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 35. Ст. 376.
4. Конституційний Суд України. *Офіційний веб-сайт*. URL: <http://www.ccu.gov.ua/category/42> (дата звернення: 20.03.2019).
5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 57 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про всеукраїнський референдум» від 26.04.2018 р. № 4-р/2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/v004p710-18> (дата звернення: 20.03.2019).
6. Про всеукраїнський референдум : Закон України від 06.11.2012 р. № 5475-VI (визнано неконституційним від 26.04.2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5475-17> (дата звернення 15.03.2019).
7. Федоренко В.Л. Конституційне право України : підручник / До 20-ої річниці Конституції України та 25-ої річниці незалежності України. Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. 616 с.
8. Кримінальний кодекс України : Кодекс від 05.04.2001 р. № 2341-III. В ред. від 26.02.2019 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 28.02.2019).
9. Мілова Т.М. Особливості запровадження та функціонування складових елементів інституту конституційної скарги в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2017. Випуск 2. Том 1. С. 55–58.
10. Дусановський С. Чи зупиняє конституційна скарга виконання рішення суду: аналіз Закону. URL: <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2017/8/11/163270.htm> (дата звернення: 15.03.2019).

УДК 342.728

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПРОФЕСІЙНИХ СПІЛОК ІЗ ПОЛІТИЧНИМИ ПАРТІЯМИ В УКРАЇНІ ТА ОКРЕМИХ КРАЇНАХ ЄС: ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

CONSTITUTIONAL AND LEGAL REGULATION OF INTERACTION OF TRADE UNIONS WITH POLITICAL PARTIES IN UKRAINE AND SOME EU COUNTRIES: A COMPARATIVE STUDY

Піфко О.О., к.ю.н., доцент кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Стаття присвячена порівняльному дослідженню окремих аспектів взаємодії професійних спілок із політичними партіями в Україні та окремих країнах ЄС. Аналізується вплив способу конституційного визначення завдань професійних спілок та політичних партій на їх взаємовідносини. Окреслюються особливості конституційно-правового регулювання участі професійних спілок у фінансуванні політичних партій в Україні та окремих країнах ЄС.

Ключові слова: професійні спілки, політичні партії, взаємодія професійних спілок із політичними партіями, право на об'єднання, право на об'єднання в професійні спілки, фінансування політичних партій.

Статья посвящена сравнительному исследованию отдельных аспектов взаимодействия профсоюзов с политическими партиями в Украине и отдельных странах ЕС. Анализируется влияние способа конституционного определения задач профессиональных союзов и политических партий на их взаимоотношения. Определяются особенности конституционно-правового регулирования участия профсоюзов в финансировании политических партий в Украине и отдельных странах ЕС.

Ключевые слова: профессиональные союзы, политические партии, взаимодействие профсоюзов с политическими партиями, право на объединение, право на объединение в профессиональные союзы, финансирование политических партий.

The article presents the findings of a comparative study into some aspects of the collaboration of trade unions and political parties in Ukraine and some EU member countries. It examines the effect the way the Constitution defines tasks of trade unions and political parties has on their interrelations.